

Obowiązek szczepień ochronnych u dzieci i młodzieży do ukończenia 19 roku życia w Polsce

Szczepionka jest preparatem biologicznym, którego celem jest pobudzenie organizmu do zwalczania drobnoustrojów chorobotwórczych i w efekcie uzyskania odporności na konkretne choroby.

Istota szczepień ochronnych u małych dzieci

U dzieci w pierwszym i drugim roku życia wykonuje się najwięcej szczepień ochronnych, co jest uwarunkowane szczególną zdolnością układu odpornościowego (immunologicznego) małego dziecka do „uczenia się” reagowania na antygeny bakteryjne i wirusowe, w postaci wytwarzania przeciwciał ochronnych. Rozpoczęcie szczepień w tak wczesnym okresie życia dziecka daje niezmierną korzyść, jaką jest „bezpieczny start” w życie poprzez zminimalizowanie ryzyka zachorowania na choroby zakaźne, które mogą być szczególnie niebezpieczne dla niemowląt i małych dzieci.

Odporność nabyta od matki, a konieczność szczepień ochronnych

W okresie ciąży matka przekazuje dziecku poprzez łożysko część własnych przeciwciał odpornościowych. Od momentu narodzin, gdy tymczasowa ochrona, którą zapewniały dziecku otrzymane od matki przeciwciała stopniowo się obniża, a organizm dziecka nie zdołał jeszcze odpowiednio wykształcić własnego systemu ochronnego, pomiędzy 6 a 18 miesiącem życia pojawia się tak zwana „luka odpornościowa”, stąd zasadność podania szczepionek w odpowiednim momencie życia dziecka.

Szczepienia u starszych dzieci i szczepienia młodzieży

Szczepionki podawane starszym dzieciom i młodzieży do 19 roku życia mają na celu ograniczenie ryzyka zachorowania przez nie na choroby zakaźne w przyszłości.

Poza tym, dzięki zaszczepieniu dużej liczby osób w populacji możliwe jest nawet całkowite zwalczenie danej choroby zakaźnej na świecie (np. dzięki szczepieniom wyeliminowano na świecie ospę prawdziwą) gdyż nie tylko osoby zaszczepione są chronione przed chorobami zakaźnymi ale również te osoby, które z uzasadnionych przyczyn, głównie przeciwwskazań medycznych, nie mogły być poddane szczepieniom. Mówimy wówczas o tzw. odporności populacyjnej (lub inaczej - grupowej, zbiorowiskowej).

Obowiązek szczepień ochronnych dzieci i młodzieży w 2023 roku

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Zdrowia w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych, z dnia 18 sierpnia 2011r. (tekst jednolity Dz.U. z 2022r, poz. 2172), obowiązkiem szczepień ochronnych w Polsce są objęte następujące choroby zakaźne:

- błonica
- gruźlica
- inwazyjne zakażenie *Haemophilus influenzae* typu b (HIB)
- inwazyjne zakażenia *Streptococcus pneumoniae* (pneumokoki)
- krztusiec
- nagminne zapalenie przyusznic (*świnka*)
- odra
- ospa wietrzna (wybrane grupy ryzyka)
- ostre nagminne porażenie dziecięce (*poliomyelitis*)
- różyczka
- tężec
- wirusowe zapalenie wątroby typu B
- wścieklizna
- zakażenia wywołane przez rotawirusy

Obowiązek szczepień ochronnych w Polsce wynika z przepisów art. 5 ust. 1 pkt 1 lit. b, pkt 3, pkt 4, ust. 2 **ustawy z dnia 5 grudnia 2008r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (tekst jednolity Dz. U. z 2022r. poz. 1657 ze zm.)**.

Art. 5 ust. 1 stanowi, że: osoby przebywające na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej są obowiązane na zasadach określonych w ustawie do:

pkt 1 b) poddawania się szczepieniom ochronnym;

pkt 3 stosowania się do nakazów i zakazów organów Państwowej Inspekcji Sanitarnej służących zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych;

pkt 4 udzielania danych i informacji:

a) organom Państwowej Inspekcji Sanitarnej, Wojskowej Inspekcji Sanitarnej, Inspekcji Weterynaryjnej, Wojskowej Inspekcji Weterynaryjnej, Inspekcji Ochrony Środowiska, jednostkom, o których mowa w art. 30 ust. 1 oraz ośrodkom referencyjnym i instytutom badawczym - niezbędnym do prowadzenia nadzoru epidemiologicznego nad zakażeniami i chorobami zakaźnymi i zapobiegania oraz zwalczania zakażeń i chorób zakaźnych,

b) właściwym państwowym inspektorom sanitarnym - niezbędnym do prowadzenia nadzoru epidemiologicznego nad niepożądanymi odczynami poszczepiennymi,

c) organom Państwowej Inspekcji Sanitarnej – niezbędnych do sprawowania nadzoru nad realizacją obowiązków, o których mowa w pkt 1-3.

Art. 5 ust. 2 stanowi, że: w przypadku osoby nie posiadającej pełnej zdolności do czynności prawnych odpowiedzialność za wypełnienie obowiązków, o których mowa w ust. 1 ponosi osoba, która sprawuje prawną pieczę nad osobą małoletnią lub bezradną, albo opiekun faktyczny w rozumieniu art. 3 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 6 listopada 2008r. o prawach pacjenta i Rzeczniku Praw Pacjenta.

KALENDARZ SZCZEPIEŃ NA 2023 ROK		szczepienia 													
Szczepionka przeciw	24h*	6 tygodni	2 miesiąc	3 miesiąc	4 miesiąc	5 miesiąc	6 miesiąc	7 miesiąc	13-15 miesięcy	16-18 miesięcy	6 lat	12-13 lat	14 lat	19**	
Gruźlica	BCG														
Wirusowemu zapaleniu wątroby typu B	HBV	HBV						HBV							
Rotawirusom			RV												
Błonicy, tężców, krztuśców		DTP	DTP	DTP					DTP	DTaP		Tdap	Td		
Poliomyelitis			IPV	IPV					IPV	IPV					
Hib		Hib	Hib	Hib						Hib					
Pneumokokom		PCV		PCV					PCV						
Odrze, śwince, różyczce									MMR	MMR					
Grypie									IIV (po ukończeniu 6 m.ż.) lub LAIV (po ukończeniu 24 m.ż. do ukończenia 18 lat)						
Meningokokom			MenB i MenACWY lub MenC												
Ludzkemu wirusowi brodawczaka														HPV	
Ospie wietrznej														VZV	
Wirusowemu zapaleniu wątroby typu A														HAV	
Kleszczowemu zapaleniu mózgu														KZM	

*szczepienie powinno być przeprowadzone przed wypisaniem dziecka z oddziału noworodkowego, ** Td obowiązkowe lub Tdap zalecane.

■ szczepienia obowiązkowe   ■ szczepienia zalecane

BCG - szczepionka przeciw gruźlicy, **HBV** (Hepatitis B Vaccine) - szczepionka przeciw wirusowemu zapaleniu wątroby typu B, **DTP** - szczepionka przeciw błonicy, tężcowi i krztuścowi, całkowitokomórkowa, **RV** - szczepionka przeciw rotawirusom, **DTaP** - szczepionka przeciw błonicy, tężcowi i krztuścowi, bezkomórkowa, **Tdap** - szczepionka przeciw błonicy, tężcowi i krztuścowi, bezkomórkowa z obniżoną zawartością antygenów błonicy i krztuśca, **IPV** (Inactivated Polio Vaccine) - szczepionka przeciw poliomyelitis, zabiła, **Hib** - szczepionka przeciw Haemophilus influenzae typu b, **MMR** - szczepionka przeciw odrze, śwince i różyczce, **PCV** - skoniugowana szczepionka przeciw pneumokokom, **IIV** (Inactivated Influenza Vaccine) - szczepionka przeciw grypie (inaktywowana), **LAIV** (Live Attenuated Influenza Vaccine) - szczepionka przeciw grypie (żywa, donosowa), **MenB** - szczepionka przeciw meningokokom grupy B, **MenACWY** - szczepionka przeciw meningokokom grupy A, C, W, Y lub C, **HPV** - szczepionka przeciw ludzkemu wirusowi brodawczaka, **VZV** - szczepionka przeciw ospie wietrznej, **HAV** (Hepatitis A Vaccine) - szczepionka przeciw wirusowemu zapaleniu wątroby typu A, **KZM** - szczepionka przeciw kleszczowemu zapaleniu mózgu.

Zródło: szczepienia.info, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH – PIB.

Odroczenie obowiązku szczepień ochronnych

Zgodnie z art. 17, ust. 2 ww. ustawy „wykonanie obowiązkowego szczepienia ochronnego jest poprzedzone lekarskim badaniem kwalifikacyjnym, w celu wykluczenia przeciwwskazań do wykonania obowiązkowego szczepienia ochronnego”. Z kolei art. 17, ust 5 tejże ustawy stanowi, iż „w przypadku gdy lekarskie badanie kwalifikacyjne daje podstawy do długotrwałego odroczenia obowiązkowego szczepienia ochronnego, lekarz kieruje osobę objętą obowiązkiem szczepienia ochronnego do konsultacji specjalistycznej”.

Konsultacyjne punkty ds. szczepień ochronnych zajmują się głównie kwalifikacją do szczepień i poradnictwem, szczególnie w przypadku:

- dzieci przedwcześnie urodzonych
- wątpliwości lub odmowy rodziców dotyczących realizacji szczepień ochronnych
- zwiększonego ryzyka wystąpienia niepożądanego odczynu poszczepiennego (NOP)
- dzieci z różnymi problemami zdrowotnymi, jak np. choroby przewlekłe, wady wrodzone, zaburzenia odporności

Po przeprowadzonej konsultacji lekarz specjalista może również ustalić indywidualny schemat szczepień lub skierować dziecko na dodatkową konsultację. W województwie wielkopolskim konsultacyjny punkt ds. szczepień ochronnych mieści się w **Poradni Chorób Zakaźnych** w **Specjalistycznym Zespole Opieki Zdrowotnej nad Matką i Dzieckiem w Poznaniu**, ul. A. Wrzoska 1, 60-663 Poznań. Tel. 61/ 61 62 141; 61/ 61 62 142 i 61/ 61 62 143.

Uchylenie się od szczepień ochronnych – niepokojący trend

Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH – PIB gromadzi informacje dotyczące liczby osób uchylających się od szczepień obowiązkowych.

Wykres dotyczy dzieci i młodzieży do 19 roku życia, podlegających obowiązkowym szczepieniom ochronnym.

Źródło: Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH – PIB.

Powyższy wykres obrazuje rosnącą z roku na rok ilość dzieci niezaszczepionych, gdyż ich rodzice świadomie uchylają się od obowiązku szczepienia swoich dzieci. Nierzadko takie

decyzje rodzice podejmują pod wpływem ruchów antyszczepionkowych. Tymczasem środowiska lekarskie alarmują, że niezaszczepione dzieci są zagrożeniem dla innych dzieci, a także dla nas wszystkich. Im bardziej będzie rosła skala tego zjawiska, tym większe będzie ryzyko spadku wspomnianej wcześniej odporności populacyjnej / zbiorowiskowej.

„Brak szczepień, to powrót do średniowiecza, kiedy to choroby zakaźne dziesiątkowały całe miasta. Zdążyliśmy już zapomnieć o groźnych epidemiach, bo wydaje się nam, że mamy ważniejsze problemy, a szczepionki uważane dotąd za dobrodziejstwo znalazły dziś, o dziwo, swoich przeciwników”.

*dr n. med. Iwona Paradowska – Stankiewicz,
Zakład Epidemiologii Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego – PZH*

Egzekwowanie obowiązku szczepień ochronnych

Ponieważ w Polsce istnieje prawny obowiązek szczepień, o czym pisano wcześniej, **niewypełnienie przez rodziców (z przyczyn innych niż uzasadnione odroczenie dziecka od szczepień) obowiązku ustawowego poddania dziecka szczepieniom ochronnym skutkuje:**

- wydaniem upomnienia (na każdego rodzica osobno), w trybie art. 15 § 1 ustawy z 17 czerwca 1966r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jednolity Dz. U. z 2022r. poz. 479 ze zm.),

a w razie bezskuteczności tego upomnienia

- wszczęciem postępowania egzekucyjnego w administracji przez organ określony w art. 20 § 1 pkt 1 niniejszej ustawy, co może skutkować także nałożeniem grzywny (na każdego z rodziców osobno) na podstawie art. 119, art. 120, art. 121 tejże ustawy. Art. 20 § 1 pkt 1 cytowanej ustawy mówi, że organem egzekucyjnym w zakresie egzekucji administracyjnej obowiązków o charakterze niepieniężnym jest wojewoda.

Korzystajmy tylko z wiarygodnych źródeł dotyczących szczepień ochronnych

Proponujemy korzystać z informacji i porad dotyczących szczepień ochronnych, zamieszczonych na portalu: szczepienia.info, który powstał w październiku 2007r. z inicjatywy **Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH - Państwowego Instytutu**

Badawczego, we współpracy z **Polskim Towarzystwem Wakcynologii**. Portal posiada akredytację Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) i został dodany do listy stron internetowych polecanych, jako informujące o szczepieniach w sposób rzetelny i wiarygodny.

Również dokładne, obiektywne i aktualne informacje podaje Europejski Portal Informacji o Szczepieniach, który powstał z inicjatywy Komisji Europejskiej, Europejskiego Centrum Zapobiegania i Kontroli Chorób (ECDC) i Europejskiej Agencji Leków.

Polecamy także portal szczepienia.pl.

Informacje prezentowane na ww. portalach są adresowane do odbiorcy ogólnego i profesjonalistów medycznych.

Kroki milowe w historii szczepień

SZCZEPIONKA	WPROWADZENIE SZCZEPIONKI	KROK MIŁOWY
Szczepionka przeciw ospie prawdziwej (żywa, z osłabionym wirusem)	1796 r.	Eradykacja ospy prawdziwej w 1980 r.
Szczepionka DTP przeciw błonicy, tężcowi i krztuścowi (skojarzona szczepionka (chroni w 1 wstrzyknięciu przeciw 3 chorobom)	lata 40. XX wieku	W 2018 r. 86% niemowląt na świecie otrzymało 3 dawki szczepionki DTP, która chroni przed chorobami, które mogą powodować poważne objawy, niepełnosprawność lub śmierć.
Szczepionka przeciw poliomyelitis (chorobie Heinego-Medina) (żywa szczepionka doustna oraz inaktywowana we wstrzyknięciu)	1955 r.	Eliminacja poliomyelitis (obecnie dzięki szczepom wirusa występują na świecie tylko w Pakistanie i Afganistanie).
Szczepionka przeciw odrze (żywa, atenuowana)	1968 r.	Szczepionka tylko w latach 2000-2015 uratowała życie 17,1 mln osób.
Szczepionka przeciw wirusowemu zapaleniu wątroby typu B (wzw B) (pierwsza szczepionka rekombinowana)	1986 r.	Zawdzięczamy jej zwycięską walkę z wzw B. Obecnie, dzięki powszechnym szczepieniom populacja młodych dorosłych jest uodporniona.
Szczepionki wysokoskojarzone (5 w 1 i 6 w 1, które w jednym wstrzyknięciu chronią przed 5 lub 6 chorobami zakaźnymi)	2000 r.	Szczepionki redukują liczbę wizyt szpitalnych i zwiększają akceptację dla szczepień.
Szczepionka przeciw pneumokokom (skoniugowana)	2000 r.	Zapobiega rozprzestrzenianiu antybiotykooporności.
Szczepionka przeciw HPV ludzkiemu wirusowi brodawczaka (rekombinowana)	2006 r.	Szczepionka dostępna w ponad 100 krajach, która chroni przed rakiem szyjki macicy oraz innymi nowotworami związanymi z HPV. WHO planuje do 2030 roku eliminację raka szyjki macicy.
Szczepionka białkowa przeciw meningokokom grupy B	2015 r.	Pierwsza szczepionka opracowana innowacyjną metodą „odwrotnej wakcynologii”.
Szczepionka przeciw gorączce Ebola	2019 r.	Szczepionka z adenowirusem jako wektorem/nośnikiem dla informacji genetycznej kodującej antygen. Zastosowana w programie szczepień w czasie epidemii Ebola w Afryce w 2018-2019. Technologia wykorzystano w wektorowych szczepionkach przeciw COVID-19.
Szczepionka mRNA przeciw COVID-19	2020 r.	Szczepionka, która zawiera fragment materiału genetycznego (mRNA) czyli instrukcję do produkcji antygenu.

Źródło: Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH – PIB.

Opracowanie: *Małgorzata Ferfet*, Powiatowa Stacja Sanitarno-Epidemiologiczna w Chodzieży, 2023r.
(na podstawie materiałów Narodowego Instytutu Zdrowia Publicznego PZH-PIB).